

S. F.

**"Welt und Werkstatt des Forschers",
Erich Schwinge, Wiesbaden 1957 :
[recenzja]**

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 4/4, 741-742

1959

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

**Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.**

tycznej okresu, który autorka analizuje (liczy stron 142); część trzecia dzieła liczy 124 strony i obejmuje 628 tytułów prac — książek, artykułów, sprawozdań, z krótką charakterystyką każdego z nich.

Na końcu książki umieszczona jest tabela, pochodząca z 1570 r., która obrazuje podział na grupy zagadnień należących do „nauk i kunsztów matematycznych”. Widać tam, jakie miejsce współcześni wyznaczali geometrii praktycznej wśród innych kunsztów matematycznych i jakie były powiązania czy ewentualnie podporządkowania poszczególnych „kunsztów”.

H. Sk.

The Royal Institution of Chartered Surveyors. *Five centuries of maps and map-making*. London 1953, s. 127.

Katalog *Pięć wieków map i tworzenie mapy* obejmuje mapy wydawane przez ten okres czasu w Wielkiej Brytanii. Zdaniem autorów katalogu jest on najbardziej kompletny, jaki dotychczas się ukazał. Obejmuje 999 pozycji, od 1504 roku poczynając, kończąc na mapach wydanych w 1953 r. Każda pozycja opatrzona jest krótką charakterystyką, tak że nie jest to „suchy” katalog, ale rodzaj przewodnika.

H. Sk.

G. R. Crone, *Map and their makers and the introduction to the history of cartography*. London 1953, s. 181.

Praca Crone'a *Mapy i ich twórcy* jest książką typu popularnonaukowego, lecz w najlepszym tego słowa znaczeniu. Jak twierdzą recenzje, nigdy przedtem, w żadnym języku nie napisano o historii map tak przejrzystej książki.

Sam autor we wstępie pisze, że głównym celem, jaki sobie postawił, było zachowanie równowagi podczas przedstawiania różnych aspektów mapy, która równie dobrze może być sprawozdaniem naukowym, dokumentem historycznym, narzędziem badawczym czy dziełem sztuki. Podkreśla, że przy zachowaniu równowagi w przedstawieniu różnych elementów chodziło mu o naszkicowanie ewolucji postępu kartograficznego. Dlatego zagadnienia swoje ułożył nie według podziału na kraje czy okresy, lecz równoległe do ewolucji postępu kartograficznego.

H. Sk.

Erich Schwing. *Welt und Werkstatt des Forschers*. Franc Steiner Verlag, Wiesbaden 1957, s. 305.

Podziwiając wspaniałe osiągnięcia techniki, stojąc w obliczu wielkich odkryć naukowych, zadajemy sobie pytanie, kim są ci ludzie, którzy tego dokonali, co pozwala im przezwyciężyć niezliczone trudności, co jest pobudką

ich działania. Na te i podobne pytania stara się odpowiedzieć w swej książce Erich Schwinge. W oparciu o analizę życiorysów przeszło 700 uczonych i badaczy próbuje on dać obraz sylwetki człowieka nauki. W poszczególnych rozdziałach zajmuje się m.in. psychiką ludzi nauki, analizuje znamienne dla nich cechy charakteru, technikę ich pracy, sposób wypoczynku. Następnie autor omawia wzajemny związek naukowców ze społeczeństwem — wpływ sytuacji ogólnej na pracę uczonych i odwrotnie, działalność uczonych jako pedagogów i oddziaływanie społeczeństwa na drogę rozwojową naukowców, a także postawę naukowców wobec problemów etyczno-politycznych epoki.

Temat książki, jakkolwiek bardzo interesujący, należy raczej do nierozwiązalnych, jeżeli wziąć pod uwagę różnorodność warunków, w jakich przyszło działać poszczególnym uczonym, a przede wszystkim tak z reguły silną osobowość ludzi nauki. W efekcie, mimo że autor opiera się o liczne biografie, dokonuje on dla ilustracji swych tez dość dowolnego wyboru faktów. Siłą rzeczy otrzymany obraz jest bardzo subiektywny i trudno go uznać, tak jak tego by chciał autor, za poważniejsze studium socjologiczne. Jednak dzięki interesującej tematyce i żywej nie pozbawionej anegdot formie opracowania książka może zyskać sobie czytelników i zbliżyć ich do świata nauki. Warto wspomnieć o zamieszczonym wykazie piśmiennictwa wykorzystanego przez autora. Ten 27-stronicowy indeks może okazać się bardzo pomocny w pracach nad historią nauki i techniki, zwłaszcza jeżeli chodzi o materiały biograficzne.

S. F.

Heinz Lemke, *Die Brüder Załuski und ihre Beziehungen zu Gelehrten in Deutschland und Danzig. Studien zur polnischen Frühaufklärung*. Berlin Akademie-Verlag 1958 (Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin. Quellen und Studien zur Geschichte Osteuropas, Band II) 8°, s. XI, 192.

Może się to wydać dziwne, ale piśmiennictwo poświęcone pierwszej wielkiej polskiej bibliotece publicznej oraz jej twórcom — braciom Załuskim jest wciąż jeszcze nader ubogie, nieprawdopodobnie ubogie, zważywszy na rolę, jaką Andrzej Stanisław oraz Józef Andrzej Załuscy w dziejach kultury ojczyzny odegrali. Z dzieł ogólnych na ten temat wymienić można dwie tylko prace i to niemal sprzed pół wieku: Kleczeńskiego i Baranowskiego. Z materiałów (w oczekiwaniu na przygotowaną przez Bibliotekę Narodową do druku korespondencje Załuskich) zasługują na uwagę świetne bibliograficzne komentarze Karola Estreichera (juniora) w 34 tomie „Bibliografii Polskiej“. Nie zastąpi to oczywiście monografii. W oczekiwaniu na nią z uznaniem witamy solidną niemiecką rozprawę Lemkego o Załuskich, wyzyskującą nieznaną dotąd bliżej materiały rękopiśmienne z archiwów drezdeńskich. Oczywiście najmniej dla nas ciekawe są w niej rozdziały poświęcone wczesnemu Oświeceniu w Polsce, czyli tłu historycznemu, biografii obu Załuskich, bibliotece oraz jej kustoszowi Janowi Danielowi Janockiemu, choć i tu znajduje się nie jedno „novum“, z rękopisów wydobyte. Natomiast w rozdziałach następujących, gdzie mowa o stosunkach Załuskich z uczonymi z Niemiec i z Gdańska, pełno szczegółów dotąd nie znanych, dla dziejów nauki polskiej